

Воловник Валентина Євгенівна,

ORCID ID: 0000-0002-6467-937X

кандидат педагогічних наук, доцент,

професор кафедри електричної інженерії та систем озброєння

Військова академія (м. Одеса)

Кушко Світлана Миколаївна,

ORCID ID: 0009-0007-6162-3251

старший викладач кафедри гуманітарних

та соціально-економічних дисциплін

Військова академія (м. Одеса)

ОСОБЛИВОСТІ ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ У ВІЙСЬКОВИХ ВИШАХ

FEATURES OF HUMANITARIAN TRAINING OF FUTURE OFFICERS IN MILITARY HIGH SCHOOLS

Стаття присвячена актуальній проблемі забезпечення якісної гуманітарної підготовки майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах. За аналізом літературних джерел і за власним досвідом було визначено й проаналізовано комплекс особливостей і напрямів гуманітарної підготовки майбутніх офіцерів у військових вишах під час воєнного стану нашої країни і в повоєнний період з метою підвищення результативності освітнього процесу.

До виокремлених особливостей та напрямів гуманітарної підготовки, розвивати які слід починати вже з першого курсу навчання у ВВНЗ, належать такі: розвиток патріотизму майбутніх воїнів, формування внутрішньої спрямованості на захист Батьківщини, особистісний розвиток національної свідомості; забезпечення морально-психологічної стійкості, розвиток вольових якостей, навичок виживання, психологічної самопомоги, внутрішнього переконання і прагнення до перемоги; формування лідерських якостей, управлінських навичок. здатності викликати довіру у підлеглих; ідеологічна підготовленість, розуміння історії і традицій українського війська; прищеплення військово важливих професійне етичних принципів, формування моральних орієнтирів; правова грамотність; здатність використовувати теоретичні гуманітарні знання і професійні вміння у практичних рішеннях і діях під час навчальної і повсякденної діяльності та в майбутньому у службово-бойових умовах.

Синтез визначених особливостей дозволив виявити й обґрунтувати нову якість, нове явище у багатогранній гуманітарній підготовці воїнів – український патріотичний егрегор як потужну енергоінформаційну структуру, що утворюється спільними ідеями, цілями, думками, бажаннями, емоціями, вірою та діями патріотів України.

Ключові слова: гуманітарна підготовка, майбутні офіцери; патріотичний егрегор; колективне біополе, вищий військовий навчальний заклад.

The article is devoted to the urgent problem of ensuring high-quality humanitarian training of future officers in higher military educational institutions. Based on the analysis of literary sources and own experience, a set of features and directions of humanitarian training of future officers in military universities during martial law in our country and in the post-war period was identified and analyzed in order to increase the effectiveness of the educational process.

The identified features and areas of humanitarian training, which should be developed from the first year of study at the military-technical school, include the following: development of patriotism of future soldiers, formation of an internal focus on defending the Motherland, personal development of national consciousness; ensuring moral and psychological stability, development of strong-willed qualities, survival skills, psychological self-help, internal conviction and desire for victory; formation of leadership qualities, management skills, ability to inspire trust in subordinates; ideological preparedness, understanding of the history and traditions of the Ukrainian army; instilling important military professional ethical principles, forming moral guidelines; legal literacy; the ability to use theoretical humanitarian knowledge and professional skills in practical decisions and actions during training and everyday activities and in the future in service and combat conditions.

The synthesis of the identified features allowed us to identify and substantiate a new quality, a new phenomenon in the multifaceted humanitarian training of soldiers – the Ukrainian patriotic egregor as a powerful energy-informational structure formed by common ideas, goals, thoughts, desires, emotions, faith and actions of patriots of Ukraine.

Key words: humanitarian training, future officers; patriotic egregor; collective biofield, higher military educational institution.

Постановка проблеми. Дослідження питання гуманітарної підготовки майбутніх офіцерів у військових вишах набуває все більшої актуальності в сучасний період воєнного стану в нашій країні, оскільки гуманітарна підготовка безпосередньо пов'язана з бойовою, адже саме гуманітарна підготовка забезпечує морально-психологічну готовність воїнів до дій у непередбачуваних бойових умовах і виконання службових завдань.

Організація гуманітарної підготовки курсантів у військових вишах спрямована на формування патріотизму, психологічної стійкості, професійної етики та світогляду майбутніх офіцерів. Вона фокусується на ідеологічному вихованні, забезпеченні захисту суверенітету України, розвитку лідерських якостей, психологічній підготовці до бойових умов, правової грамотності та інтеграції загальнолюдських і національних цінностей. Своєчасність цієї задачі підтверджується запитом держави до якості підготовки майбутніх офіцерів, визначеними у Концепції трансформації системи військової освіти, де серед інших першочергових завдань, які повинні бути реалізованими у період до 2032 року, зазначено «розроблення та імплементація в освітній процес військових навчальних закладів, які здійснюють підготовку військових фахівців для Збройних Сил та інших складових сил оборони, оновлених освітніх програм, спрямованих на формування нового стилю військового лідерства, доброчесності, підвищення рівня практичної підготовки та готовності до професійної діяльності з урахуванням <...> власного досвіду ведення бойових дій Збройними Силами...» [7].

В інформаційно-аналітичному збірнику «Освіта і наука України в умовах воєнного стану» також наголошується на забезпеченні якості фахової освіти, розвитку цифрової освітньої інфраструктури України, зокрема забезпечення широкого технічного доступу до засобів дистанційного й змішаного навчання, розбудови якісного цифрового контенту, забезпечення учасників освітнього процесу девайсами, програмним забезпеченням, відкриттям цифрових освітніх центрів [8, с. 48–49]. Саме цими засобами й забезпечується гуманітарна підготовка курсантів та підтримується поза аудиторною діяльністю кураторів і тьюторів, починаючи з перших курсів навчання у військовому виші.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання військово-гуманітарної підготовки майбутніх офіцерів досліджувались в останні роки у працях багатьох науковців: В. І. Алещенка [1; 10], А. О. Вітченка [3; 10],

О. С. Власюка [4], С. О. Зубченка [6], А. О. Осьодла [3; 10], Ю. Радченка [9], А. М. Сиротенка [10], А. П. Сваричевської [11] та інших.

Так, Ю. Радченко відмітив відсутність кумулятивного ефекту від усіх трансформацій органів військового гуманітарно-наукового та морально-психологічного забезпечення, причинами чого він визначив помилки у виборі основного об'єкту діяльності, схоластичний і формальний підхід та нескінченну розбудову штатних структур, подолати які, на його думку, можна створенням оперативних «кейсів» для реакції на зовнішні та внутрішні виклики [9]. С. О. Зубченко в аналітичній записці наголосив на проблемі недостатнього відображення гуманітарної проблематики в стратегічних безпекових документах України і відмітив, що це потребує виправлення [6, с. 1,4].

А. М. Сиротенко, А. О. Вітченко, А. О. Осьодло та В. І. Алещенко надали фундаментальний аналіз розвитку військово-гуманітарної вищої освіти в Україні та визначили чинники, що впливають на її ефективність, зокрема якість професійно-психологічного відбору на навчання, стимулювання лідерських амбіцій здобувачів, наявність відкритого академічного середовища для вільного обміну думками з військово-гуманітарних проблем та інші [10, с. 48–51].

А. П. Сваричевська встановила, що, модернізаційні перетворення гуманітарної складової частини освітнього процесу нерозривно пов'язані з творчою інноваційною діяльністю професорсько-викладацького складу військових закладів вищої освіти, їхнім умінням проектувати та створювати відповідне гуманітарне освітнє середовище, збагачувати зміст навчання й виховання майбутніх офіцерів новими ідеями, досвідом практичної діяльності військ [11, с. 115–118].

Проте питання аналізу і синтезу особливостей гуманітарної підготовки майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах задля підвищення результативності підготовки під час воєнного стану нашої країни окремо ще не досліджувались.

Мета дослідження. Визначити, проаналізувати і синтезувати особливості гуманітарної підготовки майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах під час воєнного стану нашої країни і в повоєнний період задля підвищення результативності освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу. За висновками дослідників, гуманітарну підготовку курсантів не слід розглядати як тільки їхній загальний

розвиток або вивчення історії та філософії. Сучасні освітяни вважають гуманітарну підготовку стратегічним фундаментом для формування не вузького спеціаліста, а ефективного професіонала з широким кругозором, умінням критично мислити, бачити причинно-наслідкові зв'язки, ставити під сумнів стереотипи.

За аналізом сутності гуманітарної підготовки, літературних джерел з даної теми і за власним досвідом ми виокремили такі особливості та напрями гуманітарної підготовки курсантів військових вишів: розвиток патріотизму; забезпечення морально-психологічної стійкості; формування лідерських якостей; ідеологічна підготовленість; прищеплення військово важливих професійне етичних принципів; правова грамотність; здатність використовувати теоретичні гуманітарні знання і професійні вміння у практичних рішеннях і діях під час навчальної і повсякденної діяльності та в майбутньому у службово-бойових умовах.

Розглянемо визначені особливості докладніше.

Розвиток патріотизму курсантів, починаючись з першого курсу навчання, передбачає насамперед відданість українському народові, формування внутрішньої спрямованості на захист Батьківщини, її територіальної цілісності, підтримання суверенітету України, особистісний розвиток національної свідомості.

Забезпечення морально-психологічної стійкості майбутніх офіцерів ЗСУ передбачає формування стресостійкості у курсантів, розвиток вольових якостей, навичок виживання, здатності до психологічної самопомогі в екстремальних умовах бойових дій, внутрішню переконаність і прагнення до перемоги, а також стійкості до психологічного впливу ворожої пропаганди.

Формування лідерських якостей у курсантів також повинно починатися з першого курсу навчання і охоплювати не тільки управлінські навички і психологічну загартованість, але й здатність викликати довіру у підлеглих завдяки високому рівню фахових знань і військово-професійних компетентностей та вмінню швидко приймати рішення та адекватно діяти в нестабільних умовах.

Ідеологічна підготовленість майбутніх офіцерів передбачає знання і розуміння історії і традицій українського війська; вміння роз'яснювати державну політику в галузі оборони, геополітичні обставини; здатність з ідейних позицій об'єднати військовий колектив.

Прищеплення курсантам військово важливих професійне етичних принципів повинно відбуватися на основі формування моральних орієнтирів,

відповідних принципам військової служби, зазначеним у статутах ЗСУ, та Законам України.

Правова грамотність майбутніх офіцерів ЗСУ передбачає знання статутів ЗСУ, норм Міжнародного гуманітарного права, передусім щодо правил ведення війни, та здатність роз'яснювати їх підпорядкованому військовому колективу.

Здатність використовувати теоретичні гуманітарні знання і професійні вміння у практичних рішеннях і діях під час навчальної і повсякденної діяльності та в майбутньому у службово-бойових умовах формується у майбутніх офіцерів упродовж всього процесу їхньої підготовки у ВВНЗ і навіть у подальшому за принципом «Навчання впродовж всього життя» на основі тих знань, умінь, навичок і компетентностей, які вони отримали у військовому виші, та вихованої в них внутрішньої особистої переконаності та впевненості в необхідності цього.

Вивчення літературних джерел засвідчило, що більшість авторів, аналізуючи військово-гуманітарну підготовку, прагнуть її диференціювати, розчленити на локальні складові, що власне й потребує процес аналізування, наприклад, у фундаментальних дослідженнях [1; 3; 10] за структурними компонентами (концептуальний, цільовий, змістовий, технологічний, результативний), за напрямками (філософсько-методологічний, освітньо-виховний, психологічний, нормативно-правовий, соціально-просвітницький, науково-дослідницький) [10, с. 49–50], або, як у прикладних чи методичних дослідженнях [9; 11], за окремими параметрами, наприклад, за поданими вище основними особливостями і напрямками гуманітарної підготовки.

Проте протилежний аналізу і невідривний від нього процес синтезу, інтеграції локальних складових з утворенням нової якості більш високого порядку залишався, як правило, поза увагою.

Якщо придивитись до сутності виокремлених особливостей гуманітарної підготовки, то можна відмітити, що кожна з них базується на внутрішніх особистісних переконаннях, волі, емоціях, думках, морально-етичних цінностях, загальнолюдських і національних, які присутні у кожного з великої кількості воїнів, майбутніх та діючих. Але проявляються зазначені внутрішні якості, в основному, у зовнішньому оточенні, у колективному середовищі, і тим яскравіше проявляються, чим сильнішим, тобто якісно і кількісно більшим, є це середовище, що їх сприймає й активно підтримує.

Відтак, синтез визначених особливостей

наголошує на появі нової якості у цього багатогранного явища – гуманітарної підготовки воїнів, якості, що характеризується виникненням у великої групи людей, які мають близькі цілі, емоції, думки та вірування, тобто, за Карлом Гюставом Юнгом [12], утворюють спільне колективне підсвідоме, певного енерго-інформаційного поля, яке, зі свого боку, також має вплив на кожного, хто до нього підключений. Таке явище вже багато століть з давніх давнин має свою назву – егрегор, наприклад, егрегор сім'ї, народу, шанувальників бренду, релігійної громади тощо.

Термін «егрегор» запозичений з езотерики і з грецької означає «неспаний». Дослідники цього явища зазначають, що «люди-прихильники однакової ідеї можуть заряджати один одного, їм цікаво разом, адже для того, щоб енергія почала діяти, необхідне саме об'єднання з одностудцями» [2].

На думку фізика Е. Мартона, егрегор нагадує ауру, але не індивідуальну, а колективну, притаманну групі людей, об'єднаних спільними інтересами та ідеями.

За Л. Бованьком, егрегор – це «інформаційне енергетичне утворення, яке утворюється внаслідок виникнення людських ідей. Для появи цієї нематеріальної суті необхідна якась загальна концепція, а для розвитку – емоції, енергія та почуття людей» [2].

Таким чином, егрегор – це та сила, яка стоїть за людиною. А в сучасних умовах військового стану нашої країни його можна назвати «український патріотичний егрегор».

Отже, український патріотичний егрегор – це невидиме енергетичне групове біополе або «облако», яке створюється думками, емоціями та віруваннями українських патріотів та починає впливати на них за зворотним зв'язком, підживлюючи або спрямовуючи їхні дії в рамках спільних ідей; це як колективна «душа», яку генерують одностудці і яка живе своїм життям, доки її живлять.

Дослідники цього явища стверджують, що справа в сучасному науковому дискурсі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2019. № 2 (42). С. 5–11. URL: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2019.0.5-11>

2. Бованько Л. Що таке егрегор і як з ним працювати? URL: <https://www.antikrizis.org/shho-take-egregor-i-yak-z-nim-pracyuvati/>

3. Вітченко А. О., Осьодло В. І. Розвиток системи вищої військової освіти України в контексті сучасних трансформаційних змін. *Наука і оборона*. 2019. № 2. С. 44–50. URL: <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2019-7-2-44-50>

4. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики : вибр. наук. праці. Київ : НІСД, 2016. 528 с.

5. Джокко В. Стратегія і тактика лідерства. Київ, 2021. 367с.

головним принципом егрегора є такий: «що більше людей залучено і що сильніше їхні емоції, то потужніше егрегор. Як тільки люди перестають думати про ідею, егрегор слабшає і може зникнути» [2].

І дійсно, на початку повномасштабної російсько-української війни у людей були дуже сильні емоції і український патріотичний егрегор був дуже потужним, але з часом, з втратами, зі зростанням втомленості людей український патріотичний егрегор став послаблюватися.

Відтак, одна з головних задач гуманітарної підготовки з першого курсу навчання у ВВНЗ полягає в забезпеченні емоційного підключення майбутніх воїнів до українського патріотичного егрегора як потужної енергоінформаційної структури, створеної думками, бажаннями, емоціями, вірою та діями патріотів України.

Висновок. Визначено й проаналізовано комплекс особливостей і напрямів гуманітарної підготовки майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах під час воєнного стану нашої країни і в повоєнний період з метою підвищення результативності освітнього процесу. Синтез визначених особливостей дозволив виявити й обґрунтувати нову якість, нове явище у багатогранній гуманітарній підготовці воїнів – український патріотичний егрегор як потужну енергоінформаційну структуру, що утворюється спільними ідеями, цілями, думками, бажаннями, емоціями, вірою та діями патріотів України.

Подальші пошуки автори планують вести в напрямі поглиблення теоретичних досліджень щодо нового феномену – українського патріотичного егрегора та розробки й впровадження в освітній процес ВВНЗ нових практичних методів забезпечення емоційного підключення майбутніх офіцерів до енергетичного біополя, створеного українськими патріотами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алещенко В. І. Гуманітарна освіта й військова

6. Зубченко С. О. Гуманітарна складова у стратегічних документах із національної безпеки України. *Аналітична записка. Серія «Гуманітарний розвиток»*. Київ : Нац. ін-т стратег. дослідж. 2019. № 3. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-12/analit-zubchenko-humanitarian-policy-3-2019-1.pdf>
7. Концепція трансформації системи військової освіти в Україні, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 15.12.1997 № 1410 «Про створення єдиної системи військової освіти» (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. №1490).
8. Освіта і наука України в умовах воєнного стану : науково-аналітичний збірник. Київ : МОНУ ІОА. 2023. 64 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu-vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf>
9. Радченко Ю. Чому не спрацьовує МПЗ та військова гуманітарна наука? *Хвиля*. URL: <https://analytics.hvylya.net/215401-chomu-ne-spracovuye-mpz-ta-viyskova-gumanitarna-nauka>
10. Розвиток військово-гуманітарної вищої освіти в Україні: від усвідомлення пріоритетності до концептуалізації / А. М. Сиротенко та ін. *Наука і оборона. Розвиток теорії та методології*. 2020. № 4. С. 46–52. URL: <https://nio.nuou.org.ua/article/view/225982/269573#:~:text>
11. Сваричевська А. П. Гуманітарна підготовка майбутніх офіцерів у контексті модернізаційних перетворень вищої військової школи. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2021. № 95. С. 113–119.
12. Читанка з філософії. У 6 книгах. Кн. 6: Зарубіжна філософія ХХ століття. Юнг К. Архетипи колективного несвідомого. Київ : Довіра, 1993. С. 26–29.

Воловник В. С., Кушко С. М.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY)

Дата першого надходження статті до видання: 15.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 16.04.2026

